

Spravedlnost jako sen o pokoji mezi lidmi: VSTUP DO TÉMATU

Hana Čápková

Koronavirus: Lágr za betonárnou

Celý článek z 12. května 2020: <https://www.investigace.cz/koronavirus-lagr-za-betonarnou/>

Koronavirová krize ukázala, jak snadno – údajně v zájmu většiny – omezujeme lidská práva. Starosta Prahy 1 Petr Hejma (STAN) chtěl nouzový stav zneužít k vypuzení co největšího počtu bezdomovců z metropole. /.../ „Jsme si vědomi zřejmému zásahu do osobnostních práv jedinců,“ přiznává Hejma v dopise, „je však vhodné si uvědomit, že razantní zásahy do osobnostních práv se dnes týkají každého z nás.“

Magistrátní politici ale Hejmův nápad odmítli, připadal jim nepřijatelný. Ústavní práva lidí ovšem porušují na jiném poli. Radní pro bezpečnost Petr Hlubeček (STAN) nechal postavit střežený stanový lágr, kam se mají svázat bezdomovci s nemocí covid-19 a ti, kteří jsou v karanténě. Jenže znemožnit někomu volný pohyb není jen tak možné, musí to povolit soud, což se však v Praze nestalo. Jeden z městských policistů, kteří tábor hlídají, navíc říká: „Máme instrukce, abychom případnému útěku zabránili všemi prostředky.“

Svoboda za plotem

Stanový tábor pro izolaci bezdomovců se otevřel začátkem dubna na louce v pražské Troji. /.../ „Biohazard, zákaz vstupu! Nebezpečí nakažení koronavirem,“ varuje oranžovo-modrá cedule na plotě, potaženém černým igelitem. Uvnitř areálu je další plot a za ním několik stanů. V modrém přístřešku vně plotu sedí za stolem dva městští policisté, hlídají tu nepřetržitě a podle instrukcí je jejich úkolem nepouštět nikoho dovnitř ani ven. /.../

Tábor byl postaven v reakci na usnesení vlády, později nahrazené „mimořádným opatřením“ ministra zdravotnictví, podle nějž mají krajští hejtmani a pražský primátor „vyčlenit ve zdravotnických zařízeních, s výjimkou pracovišť akutní lůžkové péče, nebo v zařízeních pobytových sociálních služeb prostory pro oddělení osob, jimž jsou poskytovány sociální služby a u kterých se prokázalo onemocnění covid-19“. /.../ Vláda ale mluví o „lůžkách v zařízeních“, nikoli o stanech střežených za dvojitým plotem. Navíc Praha je na tom ohledně útočišť pro lidi bez domova momentálně celkem dobře. Pronajala šest hostelů a další lůžka na ubytovnách, celkem je tak k dispozici zhruba čtyři sta míst. Hostely, které provozují neziskové organizace (Naděje, Armáda spásy, charita a několik menších organizací), mají vyčleněné i izolační pokoje. Proč tedy vznikl popsáný lágr?

„Je to věc náměstka Petra Hlubečka, spadá to pod něj,“ říká radní pro sociální oblast Milena Johnová (Praha sobě). „Já bych takové řešení nevolila, ale respektovala jsem ho. Mojí věcí bylo zajistit, aby tam pravidelně jezdili zdravotníci.“ Nadšený není ani další člen rady, Adam Zábanský (Piráti). „Nesouhlasil jsem s tím, nejsem z toho šťastný,“ říká. /.../

Bezdomovec za půl milionu

Kromě rezignace na ústavní práva tábor v Troji udiví ještě jednou věcí – naprostou rezignací na efektivitu. „Náklady spojené s jeho provozem“ vyčíslil Tomáš Nakládal, asistent radního Hlubečka, celkově na zhruba 500 tisíc korun, započítal do nich vybavení postelemi, sprchami, toaletami, stravování a pití, pravidelnou dezinfekci či zdravotnickou péči. Kolik stála už víc než měsíc trvající neustálá služba městských policistů a bezpečnostní agentury, nevedl.

Kdo si však udělá procházku na oplocenou louku, nestačí se divit. V celém areálu byl na konci minulého týdne jeden jediný člověk, za celou dobu jeho existence tu byli celkem dva lidé.

Michal Černík, Ludvík Kurák

Pandemie představila (nám) hasičům jiné umírání, než na jaké jsou/jsme zvyklí

Příslušníci Hasičského záchranného sboru se každodenně setkávají s lidským neštěstím. Ze zkušenosti Psychologické služby HZS ČR vyplývá, že přesto jen málo hasičů je touto prací traumatizováno. Většinu hasičů jejich práce baví a naplňuje.

Pandemie onemocnění Covid-19 ale přinesla do práce hasičů úkoly a výzvy, se kterými se dosud nesetkali. Řada hasičů byla nasazena v přetížených nemocnicích, nebo musela při kolabování krematorií manipulovat s ostatky zemřelých. Hasiči také dělali mnoho činností v rámci ochrany obyvatelstva. To vše za velmi ztížených podmínek ohrožení vlastního zdraví či života a ve velmi omezeném provozu, kdy řada kolegů byla nemocná nebo v karanténě. Nasazení v nemocnicích pro mnohé hasiče znamenalo kontakt s jiným způsobem umírání. Při běžných zásazích hraje důležitou roli anonymita a krátkodobost kontaktu s umírajícími či jejich příbuznými. V nemocnici ale přirozeně navazovali s pacienty vztah, povídali si s nimi, znali jejich jména a životní příběhy. A při tom všem je viděli pomalu umírat. Na tento druh práce nebyli ani psychicky, ani profesně nijak připravení.

Hasiči nasazení v nemocnicích zpětně popisují vývoj svého prožívání. Zprvu zažívali velkou zátěž a někdy žádali o ukončení nebo přerušení svého nasazení. V rámci týdnů si ale postupně zvykli a nakonec byli v „nové práci“ spokojeni. Sami si také uvědomovali, že poskytují velkou psychickou podporu pro zdravotnický personál.

Mnozí hasiči nyní mluví o tom, že je tato zkušenost vnitřně posunula. Pomohla jim přehodnotit některé hodnoty, naučili se nové dovednosti a mají dobrý pocit z toho, že mohli aktivně pomáhat v krizi. Při své práci hasičského psychologa se bohužel setkávám i s hasiči, kteří jsou touto zkušeností hluboce zasaženi či dokonce traumatizováni. Někteří se snaží zpracovat své zážitky a u HZS ČR zůstali. Někteří z nich tuto zkušenost vedla k rozhodnutí od hasičů odejít a ztratili jsme s nimi kontakt.

Spravedlnost jako sen o pokoji mezi lidmi: VSTUP DO TÉMATU

Barbora Deutschová

Potřeba terénních služeb do bytu stoupá

Souvislosti:

- * Změna sociální politiky MHMP vlivem nárůstu cen bytů v Praze, přijata Strategie rozvoje bydlení: https://ippraha.cz/uploads/assets/dokumenty/strategie_rozvoje_bydleni.pdf
- * V 2018 vznik pilotního programu zabydlování dle brněnského vzoru Rapid Re-housing; MHMP bude přidělovat sociální byty s podporou sociálního pracovníka.
- * Vznikl sdílený dokument volné kapacity zúčastněných služeb, momentálně je tato kapacita pro jednotlivce již téměř zaplněna. + Neexistence sociálních služeb pro podporu lidí, kteří v městských nebo magistrátních bytech již bydlí, ale mají dlouhodobé problémy s udržením bydlení (stížnosti, neplacení nájmu).
- * Nedostatek sociálních pracovníků, při výběrovém řízení napříč zúčastněnými sociálními službami byl problém naplnit úvahy, vysoká fluktuace zaměstnanců.
- * Vznik Městské nájemní agentury (<https://najemniagentura.cz/nase-sluzby/>), kde je opět potřeba podpora v zabydlování pomocí sociálního pracovníka

Metoda práce s klientem Maltézské pomoci při zabydlování do sociálního bytu:

Podpora jednotlivců v bydlení je součástí terénního programu *Pomoc lidem v sociální nouzi*. V rámci Podpory zajišťujeme ve spolupráci s Magistrátem hlavního města Prahy a jednotlivými městskými částmi intenzivní sociální podporu při zabydlování do sociálních bytů. Program zahrnuje úkony před nastěhováním klienta do bytu, samotné zabydlování klientů a následnou podporu při setrvání v bytě. Podpora je v začátcích spolupráce intenzivní a časově náročná.

Pracovník:

- * doprovází klienta při podpisu nájemní smlouvy, převodu energií, vyřízení trvalého pobytu v místě bydliště;
- * pomáhá s vyřízením případných dávek hmotné nouze a státní sociální podpory tak, aby klient mohl nájemní byt bez problémů platit a nevznikal dluh;
- * společně s klientem zajišťuje vybavení bytu nábytkem, popř. spotřebiči (často formou mimořádné okamžité pomoci z úřadu práce, nábytkové banky nebo nákupem z dotace);
- * kontroluje, zda klient zvládá starost o byt, umí odemknout, vynáší odpadky, ovládá elektrické spotřebiče, zná důležitá telefonní čísla (správcovská firma, hasiči, apod.);
- * podporuje klienta v novém prostředí, v bezproblémovém sousedském soužití a ve vytváření nových vztahů, aby se necítil osaměle;
- * podle potřeby pracuje s klientem na zajištění lékařské péče, navazujících služeb (drogová ambulance, pečovatelská služba, apod.), zaměstnání či brigády v okolí.

Problém

Neprovázanost sociálních dávek na bydlení - doplatek na bydlení a příspěvek na bydlení. Každá z těchto dávek vychází z jiného zákona. Vzájemně na sebe nenavazují. Klienti tento systém obtížně chápou a je potřeba součinnosti sociálního pracovníka.

Doporučení

- * Zvýšit sociální prestiž sociálních pracovníků.
- * Zjednodušit systém dávek hmotné nouze a státní sociální podpory tak, aby to člověk zvládl bez sociálního pracovníka.
- * Zvýšit dostupnost a pružnost navazujících služeb.

Eva Hlaváčková

Komunitní psychiatrická sestra pro reformu psychiatrie

Klíčovým cílem reformy psychiatrické péče je to, aby se lidem s duševním onemocněním dostalo odborné péče v co největší míře v prostředí, kde žijí. Péče ústavní má být maximálně nahrazena péčí komunitní. Jinak řečeno, odborníci by měli chodit za pacientem, a ne pacient za odborníky. Důraz je kladen na partnerství, respekt k právům, vůli a preferencím nemocných lidí a na víru v možnost jejich zotavení. Tvoří se multidisciplinární terénní týmy, jejichž členové mají mít jak společné nespécifické kompetence, tak kompetence specifické, charakteristické pro danou odbornost.

S rozvojem reformy vzniká naléhavá potřeba připravit dostatečné množství odborníků, především komunitních psychiatrických sester. Sestry se specializací v oboru psychiatrie nebyly do roku 2020 připravovány na specifické dovednosti potřebné pro práci v mnohooborovém komunitním týmu a pro partnerství s pacientem. Pokud se tyto sestry specialistky dostanou z oblasti ústavní do oblasti komunitní, chybí jim mnoho specifických kompetencí.

Certifikovaný vzdělávací kurz *Specifika práce v komunitní psychiatrické péči* vznikl na Fakultě zdravotnických studií Univerzity Pardubice ve spolupráci s odborníky z praxe, kteří se na transformaci psychiatrické péče dlouhodobě podílejí. Kurz cílí zejména na přípravu sester pro spolupráci, a to jak s pacienty a jejich neformálními i formálními zdroji v přirozeném společenském prostředí, tak s odborníky v multidisciplinárním týmu. Velký důraz klade zejména na ovlivňování postojů.

Forma a způsoby výuky jsou sladěné s tím, jaké znalosti a dovednosti účastníkům kurz předává. Důraz je kladen na měkké dovednosti, týmovou spolupráci, partnerskou komunikaci, pracovní spojení, uzavírání dohod, respekt, sebehodnocení, reflexi, otevřenost ke změně a angažovanost.

Lektorský tým je mnohooborový, všichni lektori mají dlouholeté zkušenosti v oblastech, které zajišťují. Garantkou pro teoretickou část kurzu je PhDr. Bohumila Baštecká, Ph.D., garantem pro praktickou část je MUDr. Petr Hejzlar, který vznik kurzu inicioval. V týmu působí též lektor s osobní zkušeností s duševní nemocí. Dokladuje možnost zotavení z duševní nemoci a pomáhá ostatním zaujímat perspektivu uživatele (pacienta, člověka se zkušeností), bez níž se funkční komunitní péče a její hodnocení neobejde.

Teologická
fakulta
Faculty
of Theology

Diakonie
Českobratrská církev evangelická

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

EVANGELICKÁ
TEOLOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Spravedlnost jako sen o pokoji mezi lidmi: VSTUP DO TÉMATU

Jiří Martínek

Mým domovem byly sklepy v panelácích

Na ulici jsem se dostal za trvalého alkoholismu tragikomickou „ztrátou“ dobrého bytu po rodičích, necelý rok po vyhazovu z Odeonu, tenkrát nejdelšího, sedmiletého zaměstnání, na jaře roku 1995.

Spal, nespal jsem po tramvajích, spal jsem i po sklepích paneláků, a celé to sedmileté období myslel jen, jak si ulevit hlavě jen a jen alkoholem, nic jiného mi nešlo.

Azylovými zařízeními trochu vynucená abstinence nejdéle trvala v Rychnově nad Kněžnou, rok a půl v Emauzích, ne zcela nepřerušená i útekem za pitím, a znovupřijetím. Po dalším rozpití jsem musel ven, a to už vzalo nakonec dobrý konec a začátek střízlivosti – po 10. léčbě ...

Jak se po debaklu dojde ke dnu, či bych řekl - pokud člověk ještě žije - k probuzení, to předávám na setkáních Anonymních alkoholiků nebo na infomítincích AA na jednom z bohnických závislostních pavilonů.

Osobně říkávám, že ve mně musely dozrát momenty zdravého vzteku... že si totiž vnější i vnitřní okolnosti se mnou dělaly, co chtěly. Ale byl to, a možná jemněji ještě je, dlouhý porod.

Narostlé pokuty i exekuce jsem k vlastnímu potěšení byl nakonec schopen splatit v tomto dobrém období během snad necelých čtyř let. Určitě především díky velmi vstřícnému bydlení, kde jsem byl asi 17 let, ještě do letošního jara.

Michael Martinek

Jak pomáhají církve k zařazení propuštěných vězňů do společnosti?

„Jako křesťané se chceme na pomoci těmto lidem podílet. Je samozřejmě potřeba odborné pomoci. Je však také třeba velké duchovní síly, která může obrátit jejich život správným směrem.“¹ Křesťanské církve se podílejí na pomoci osobám propuštěným z vězení dvěma formami: pastoračním doprovázením a nabídkou dočasného ubytování s poradenskou službou.

• Pastorační doprovázení

Krátce po sametové revoluci se u nás objevovaly charismatické osobnosti, které se v této oblasti významně angažovaly (Lizna, Jaluška, Valeš, na Slovensku Kuffa). Jejich práce stavěla především na osobním vztahu, vyžadovala tedy extrémní množství energie. Výkony těchto lidí zůstávají sice bez institucionálního zázemí ojedinělé a nemohou mít širší dopad, do života konkrétních osob však zasahují velmi výrazně a jejich plody jsou nepřehlédnutelné.

Podle údajů v ročních výkazech se v současné době s propuštěnými vězni setkávají téměř všichni kaplani, nejde však o nijak masivní a většinou ani systematickou práci; celkem se věnují asi 250 osobám.² Osobní vztah navázaný ve věznicí může po propuštění pokračovat formou telefonních rozhovorů, korespondence, osobních návštěv, účastí propuštěného na bohoslužbách a/nebo začleněním do církevního společenství. Zvláště v prvních týdnech a měsících po propuštění bývá takový kontakt významnou pomocí k začlenění do společnosti.

• Ubytování s poradenskou službou

Probační domy nabízejí ubytování spojené s pevným řádem a s poradenskou službou. Ta má klientovi pomoci sehnat si práci a bydlení, a tak se postupně postavit na vlastní nohy. V současné době jsou k dispozici dvě zařízení tohoto typu: *Nová Šance* (zapsaný spolek se zázemím katolické církve) v Ostravě-Koblově a *Komunitní dům sv. Dismase* (provozovaný katolickou Charitou) ve Stráži pod Ralskem. Zatím se daří obsazovat je perspektivními klienty z řad těch, kterým se už během výkonu trestu věnovali vězeňští kaplani.

Startovací byt převzala Vězeňská duchovenská péče do nájmu od městské části Praha 2. Propuštěný vězeň v něm může bydlet maximálně rok. Je mu poskytováno doprovázení a kontroluje se plnění dohodnutých povinností. Členové VDP jsou s klientem v častém kontaktu a nabízejí mu lidskou blízkost a duchovní podporu.

Výsledky kvalitativního výzkumu

Výzkum prováděl mezi vězeňskými kaplany Sociologický ústav Akademie věd ČR v letech 2018-2019. Jeho tématem byla role církví a význam religiozity v následné péči o propuštěné vězně. „Z výsledků vyplývá, že toto téma je výrazně reflektováno a řešeno především na individuální úrovni dle aktuální potřeby, spíše než systémově a komplexně. Kaplani a dobrovolníci využívají vlastních kontaktů a zdrojů, a především pak živé spolupráce s církvemi a zařízeními s náboženským pozadím. Jedním z největších problémů, které by bylo potřeba řešit, je nedostupnost vhodných zařízení v místě bydliště propuštěného. Na úrovni církve v rámci následné péče nejvíce schází zapojení řadových věřících a ochota zapojit se do individuální spolupráce. Podle zkušeností dotazovaných součinnost s církvemi a osobní víra výrazně snižují riziko recidivy.“³

¹ *Sborník z konference "Z vězení venku": Olomouc, 27. listopadu 2007.* Olomouc: Charita Olomouc 2007, s. 6.

² Srov. výkazy o plnění Dohody, 2019

³ Andrea BELÁŇOVÁ – Tereza TREJBALOVÁ. *Role církví a význam religiozity v následné péči o propuštěné vězně. Průběžná výzkumná zpráva č. 1 (duben 2019).* Sociologický ústav AV ČR 2019.

Spravedlnost jako sen o pokoji mezi lidmi: VSTUP DO TÉMATU

Pavla Novotná

Spravedlnost a vzájemná pomoc

Cílem příspěvku je zprostředkovat myšlenky o spravedlnosti a vzájemné pomoci z pohledu ruského vědce a anarchisty Petra Aleksejeviče Kropotkina jako inspiraci a výzvu pro dnešek.

Přestože od prvního vydání Kropotkinova nejznámějšího díla *Pospolitost: vzájemná pomoc (Mutual Aid. A Factor of Evolution)* uplynulo již více než 100 let, jeho jméno se v souvislosti s pandemií covid-19 stalo více skloňovaným. Není to však pouze „zásluhou“ koronaviru. Stejně tak se mohlo stát v důsledku jakékoliv jiné krize, neštěstí či mimořádné události, jimiž se obecně zvýrazňuje vzájemná závislost jednoho člověka na druhém.

Kropotkinovo pojetí „vzájemné pomoci“ vychází z předpokladu, že vzájemná pomoc je člověku přirozená, instinktivní. Člověk se v průběhu historie naučil, že pokud pomůže druhým, může předpokládat, že mu druzí také pomohou, až bude sám potřebovat. V tomto smyslu jde o vztahy rovnosti, nikoliv o vztahy závislosti či hierarchizované pomoci. Tyto horizontální solidární vztahy pak umožňují lidem zvládat různé situace, ať už jde o chudobu, ztrátu bydlení či nemoc a umírání. Z této perspektivy pak lze na tyto situace nahlížet jako na nehody, které se mohou přihodit každému.

Při pohledu na naši současnou společnost zde ale vyvstává otázka: je-li vzájemná pomoc přirozeným lidským sklonem, proč dnes voláme po obnově solidárních mezilidských vztahů? Řečeno slovy Arnošta Nováka, Kropotkin nebyl natolik naivní, aby si myslel, že lidé jsou jen altruisté. Podle Kropotkina ve světě existují dvě základní tendence. První z nich je tzv. „zákon vzájemné pomoci“. Lidé pochopili, že vzájemná pomoc je pro ně výhodná. Vedle vzájemné pomoci či tendence spolupracovat zde však také existuje princip boje, který můžeme vidět na útlaku a vykořisťování méně mocných elitami či v tvorbě různých hierarchií. Obě tyto tendence můžeme chápat jako dvě strany téže mince. K lidské přirozenosti patří jak vzájemné pomáhání, tak boj o moc či o přežití.

Se změnou existujících mezilidských vztahů jsou vždy přetřásány i mravní otázky. Na začátku 20. století Kropotkin vyjádřil naléhavou potřebu nového uspořádání společenských vztahů. Řešení spatřoval v nastolení spravedlivějších principů v soudobé společnosti. Aby mohla být společnost spravedlivá, vyžaduje podle Kropotkina rovnost ve vzájemných vztazích. Jeho otázka „Jak uskutečňovat princip rovnosti ve společenském životě?“ se dnes opět jeví jako velmi aktuální.

Lenka Skálová

I díky nám mohla paní zemřít doma, jak si přála

Paní R. strávila v několika různých ústavech a psychiatrických léčebnách dvacet čtyři let svého života. Usilovně se snažila z ústavu dostat. Diagnóza *reziduální schizofrenie* umožňovala lidem kolem, aby její snahu odejít označili za projev nemoci. Ve zprávě z psychiatrického vyšetření z r. 2008 se například píše o *bludném přesvědčení o vlastní schopnosti sebeobsluhy*. Ve svých 78 letech se konečně z ústavu odstěhovala, přestože to pro řadu zaměstnanců nebylo představitelné. Žila sedm let v obecním bytě a využívala sociální službu - Podporu samostatného bydlení.

Podporovali jsme ji při běžném domácím provozu a při učení se novým dovednostem, tak aby si paní R. v domácnosti dokázala poradit co nejvíce sama. Nové dovednosti úzce souvisely s předcházením možným rizikům při používání běžných spotřebičů, jako je žehlička či sporák. Opravdu se nenaplnila jedna z mnoha varovných předpovědí bývalých pracovníků ústavu či tehdejšího psychiatra, že totiž paní R. „podpálí byt“.

Paní R. dokola žádala o vysazení psychiatrické medikace. Žádala o to svého psychiatra, opatrovníka i nás, sociální pracovníce. Zpočátku jsme se v otázce léků necítily kompetentní, nechtěly jsme zasahovat do rozhodnutí lékaře. Rozhodnutí paní R. léky nebrat však bylo jasné a dostatečně vyargumentované jejich neblahými vedlejšími účinky. Po vysazení léků následovaly tíživé abstinenční stavy vyvolané jejich dlouhodobým užíváním, ty však po roce odezněly.

Po pěti letech v obecním bytě byla paní R. navrácena svéprávnost. Protože přestala brát léky, nemusela již chodit k lékaři, odezněly její třesy. Starala se o domácnost, vařila si a pekla, sledovala staré filmy a hrála žolíky. Vyřizovala si věci na úřadech, zašla na poštu.

Rok před smrtí jí byla sdělena nepříznivá diagnóza, k níž se postavila velmi jasně: *Chci být doma, mít svůj klid. Nechci žádnou operaci ani zdravotnickou péči. Nechci do nemocnice!* Poprvé byl její informovaný nesouhlas s hospitalizací lékařem přijat, podruhé již ne. Sociální služba se musela potýkat s velmi zásadními otázkami, jak dále postupovat, tedy zda volat, či nevolat rychlou zdravotnickou pomoc. Zásadní bylo umožnit paní R. na její přání zůstat navzdory diagnóze doma. Osloven byl mobilní hospic.

Paní R. zemřela ve svých 86 letech doma v klidu v dopoledních hodinách v přítomnosti doprovázející asistentky. Její poslední přání znělo: *Chci do země, tady na hřbitově*. Přání bylo naplněno.

Prvním z témat k diskusi je podpora při rozhodování v situaci, kdy se sám za sebe rozhoduje člověk, který byl téměř celý život léčen s duševní nemocí. Jakou roli v podpoře při rozhodování mohou a mají sehrávat sociální pracovníci? Jak se vypořádat s tím, že těchto pracovníků je v týmu víc a každý z nich má svoje hranice odpovědnosti? Jak to udělat, aby postupovali společně?

Druhým tématem může být úvaha o tom, kdo je klientem a čí rozhodnutí je třeba respektovat. Jak se vyrovnávají pracovníci sociální služby s nařízeními odborného lékaře nebo s postupy veřejného opatrovníka, s nimiž klient nesouhlasí?

Třetím tématem v popsaném příběhu je spolupráce sociální služby s dalšími veřejnými službami. Má služba čekat na iniciativu určeného veřejného opatrovníka, který má konat v zájmu svého opatrovance, a někdy nekoná, nebo může být sama aktivní?

Spravedlnost jako sen o pokoji mezi lidmi: VSTUP DO TÉMATU

Richard Smejkal

Proč jsme za pandemie školili dobrovolníky

Pandemie covidu přinesla na jaře 2021 velkou zátěž pro nemocnice. Otázka se však nabízela už na podzim 2020: co se bude dít s nemocnými, když bude překročena kapacita nemocnic? Otázka nejen praktická, ale též hluboce etická. Dokážeme se postarat o velké množství nemocných, když dojdou kapacity systému? Co budeme dělat, když záchrana života přestane být dostupnou službou, kterou je možné si objednat vytukáním tří číslic na mobilu?

Otázky nás trápily, odpovědi jsme neměli. Napadlo nás, že pokud takový okamžik opravdu nastane, tak zřejmě to budeme my všichni, kdo o sebe budeme navzájem pečovat, kdy soused bude pomáhat sousedovi, ale i „ne-sousedovi“.

Když jsme naše kurzy na začátku září 2020 koncipovali, pohrával jsem si s "revoluční" myšlenkou péče v domácím prostředí. Možná nastal okamžik, kdy veřejnost uvítá možnost naučit se, jak pečovat doma o blízkého člověka upoutaného na lůžko. Dosud jsme takovou možnost ani zkušenost neměli, neboť kurzy první pomoci jsou spíše zaměřené na život zachraňující úkony, tedy často na rychlost a výkon. Naopak péče o člověka na lůžku vyžaduje vytrvalost a trpělivost. Mile nás překvapilo, jak lidé začali vnímat, že je (nejen v kritických chvílích) důležité umět převzít péči o nemocného do svých rukou a nabídnout mu uzdravení v přirozeném domácím prostředí.

Ukázalo se, že naučit se péči u lůžka není řemeslem v pravém slova smyslu a že tovaryšem může být každý i bez výučního listu. Proto jsme sestavili osmihodinový kurz, na kterém se veřejnost čistě prakticky a bez teorie učila, jak pečovat o nemocného upoutaného na lůžko a jak udržet jeho čistotu a důstojnost, když zrovna bojuje o to nejcennější a nemá sílu na nic jiného. Celkem kurzem prošlo 5 500 lidí, kteří se zdravotnictvím nic moc společného neměli, často se nemocnic báli, a přesto cítili potřebu být připraveni, až budou povoláni.

V nejkritičtější fázi (únor – duben 2021) jsme nemocnicím nabídli čtyřčlenné týmy „M-72“ (vysílané na 72 hodin = tři dvanáctihodinové směny) složené z těchto dobrovolníků, aby převzaly základní „sanitářskou“ péči o nemocné v 11 nejvíce zasažených nemocnicích. Každé tři dny se odehrála „akce bumerang“, kdy se přímo na covidová oddělení rozjely jednotlivé týmy, které tam vystřídalý vracející se unavené kolegy. 75 dní jsme v tomto režimu pracovali, projektem celkem prošlo 400 dobrovolníků (od studentů po piloty). Ti všichni mají na kontě přes 30 000 odpracovaných hodin a více než 32 000 ujetých kilometrů.

Tím bychom mohli téma dobrovolníků a pomoci v době pandemické uzavřít, standardně vyhodnotit fungování projektu, udělat reflexi toho, jak příště efektivněji vysílat týmy, optimalizovat přepravní trasy, zlepšit logistiku ochranných pomůcek, briefingů a debriefingů atd. Stejnou reflexi by možná zasluhovaly i další dvě otázky, které projekt a zkušenosti přinesly a které možná najdou prostor právě na konferenci ETF.

Námět k diskusi: Zkušenost našich dobrovolníků z nemocnic mi připomněla myšlenku Bernarda Lowna a jeho „ztraceného umění léčby“. Nemocnice se otevřely dobrovolníkům, samaritánům. *Otevřely se tím i úvaze, že k uzdravování patří neodmyslitelně také „pozorný rozhovor“, doteky a lidský přístup k pacientovi jako k osobě? Dokáže se institucionalizovaná péče povznést nad čistě biologické pojetí člověka? ⁴Dokážeme spolupracovat přes hranice domácí a instituční péče?*

⁴ Bernard LOWN. *The Lost Art of Healing*. Boston, MA, and New York: Houghton Mifflin Company 1996.

Karel Šimr

Mezi spravedlností a milosrdenstvím

Boží a lidská spravedlnost z teologické perspektivy

Cílem příspěvku je nastínit z teologické perspektivy vztah mezi spravedlností a milosrdenstvím a jeho důsledky pro křesťanský chápané sociální jednání.

Ve Starém zákoně pojem spravedlnosti vyjadřuje věrnost společenství s Hospodinem. Jejím základem je Boží zachraňující jednání pro člověka, které volá po lidské odpovědi a jeho cílem je tedy určitá podoba vzájemnosti. Jako naplnění veškeré spravedlnosti vnímá své poslání také Ježíš z Nazareta, který ovšem svým pojetím spravedlnosti vstupuje do konfliktu s jeho chápáním u náboženských představitelů Izraele. Vybízí ke spravedlnosti, která převyšuje spravedlnost zákoníků, a uskutečňuje ji svým jednáním k záchraně vyloučených ze společenství s Bohem i lidmi. Umírá kvůli své solidaritě s hříšníky a zjevuje tak spravedlnost, která neznamená spravedlivé potrestání hříšníka, ale ospravedlnění nespravedlivého. Jde o spravedlnost, která je darem milosti. Zde má původ křesťanský důraz na milosrdenství, které dává novou šanci tam, kde člověk vypadl ze vztahu vzájemnosti s Bohem a druhými. V zásadě ale platí, že spravedlnost a milosrdenství, mezi nimiž často vnímáme napětí, mají svou hlubokou jednotu v Bohu a není možné je od sebe odtrhnout.

V kontextu křesťanské sociální angažovanosti můžeme v posledních desetiletích sledovat zřetelný posun od důrazu na milosrdenství k akcentu na spravedlnost. Souvisí to s vnějšími (principy sociální práce a sociálního státu) i vnitřními (teologická kritika „pečujících“ charity a důraz na politicky orientovanou diakonii) důvody. Ovšem úsilí o spravedlivější společnost, v níž člověk v nouzi není odkázán na nahodilou almužnu, ale získává na podporu právo, je třeba vnímat právě v kontextu milosrdenství. Spravedlnost je totiž z křesťanského pohledu nakonec jen zvláštním případem milosrdenství (W. Kasper). Vedle cesty od dílčí lásky, která má vést k obecné spravedlnosti, je tedy důležité sledovat i opačný směr. Pouhá spravedlnost totiž může vést v jednotlivých případech k nespravedlnosti. A proto nestrannou spravedlnost, symbolizovanou zavázanýma očima, je vždy třeba doplňovat pohledem milosrdenství, vnímajícím jedinečnost situací a individualitu člověka.

Teologickému uvažování o spravedlnosti tudíž zůstává vlastní jistá dvojnásobnost. Na jedné straně představuje křesťanská víra důležitý motiv a zdroj pro úsilí o spravedlnost: biblická tradice je „nebezpečnou vzpomínkou“ na to, že věci mohou a mají být jinak, než jsme si zvykli. Současně však bere vážně skutečnost lidského hříchu, která dosažení spravedlnosti lidskými prostředky brání. Vyhrazuje konečné naplnění spravedlnosti Bohu a tvoří tak důležitou obranu proti utopismům, které chtějí vybudovat Boží království na zemi. Spravedlnost je tedy především darem od Boha, ospravedlněním. Boží spravedlnost v člověku podněcuje hlad a žízeň po spravedlnosti, ovšem zároveň mu staví před oči skutečnost jeho vlastní omezenosti. Spravedlnost jako úsilí o společné dobro bude vždy třeba vyvažovat individuálním milosrdenstvím. Ježíšovo „chudé máte mezi sebou stále“ naznačuje, že zacházení s nespravedlností, nouzí a nerovností zůstává našim údělem, a lidské snaze o spravedlnost, která v sobě nese nikdy definitivně neřešitelná napětí (např. na úrovni dostupných filosoficko-politických konceptů), přiznává vždy pouze předběžný ráz.

Spravedlnost jako sen o pokoji mezi lidmi: VSTUP DO TÉMATU

Kateřina Šlesingerová

Situace návratu a probační dům...když je bydlení povinností

Probační a mediační služba (PMS) uskutečňuje za podpory Norských fondů projekt *Zpátky do života*. V rámci projektu připravuje v Písku spuštění prvního probačního domu jako pobytového resocializačního programu. PMS dlouhodobě vnímá potřebnost této formy práce s podmíněně propuštěnými. Ke zřízení probačních domů se zavázala ve své *Koncepci rozvoje probace a mediace do roku 2025*, kterou schválila vláda ČR. V současné době probíhá příprava na stavební práce na rekonstrukci objektu.

Smyslem probačního domu je poskytnout podporu osobám podmíněně propuštěným z výkonu trestu odnětí svobody při jejich zapojování do běžného života společnosti. Dům bude určen podmíněně propuštěným, kterým soud uloží dohled probačního úředníka a kromě toho povinnost absolvovat šestiměsíční pobytový resocializační program v probačním domě. Výhoda zajištěného bydlení se zároveň stává povinností toto bydlení po určenou dobu využít a absolvovat další části resocializačního programu (např. individuální i skupinové konzultace).

Dům je určen pro dospělé muže, u kterých byla zjištěna rizika možného selhání v průběhu zkušební doby či rizika opakování trestné činnosti. Jde sice o osoby propuštěné, ale fakticky omezené na některých právech právě povinností absolvovat pobytový resocializační program. Podpora po dobu prvních měsíců po propuštění je zásadní, neboť tato doba je považována za nejrizikovější z hlediska recidivy trestné činnosti. Překážkou pro přijetí do probačního domu je aktivní užívání návykových látek či závislost na alkoholu a závažné psychiatrické onemocnění.

Resocializační program v probačním domě se zaměřuje na tyto oblasti:

- ubytování mužů po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (v budoucnu je možné poskytnout program i ženám v samostatném domě);
- odborné vedení a podpora při řešení potřeb propuštěných – zadluženost, bydlení, nezaměstnanost, obnova sociálních vztahů;
- podpora při jednání s úřady, lékaři a jinými institucemi;
- podpora k plnění soudem uložených povinností v rámci zkušební doby podmíněného propuštění s dohledem;
- získání náhledu na důsledky trestného činu a jeho dopad;
- nácvik předcházení rizikovým situacím, které v minulosti vedly ke spáchání trestného činu; nácvik alternativních strategií k jejich zvládnutí.

Pro dobré fungování probačního domu je nutná dobrá provázanost práce Vězeňské služby ČR a Probační a mediační služby při posuzování připravenosti odsouzených na podmíněné propuštění a zároveň vhodné ukládání této povinnosti ze strany soudů. V současné době je kritizován nejednotný přístup soudů k posuzování žádostí o podmíněné propuštění. Ukazuje se také, jak je pro odsouzeného důležité dozvědět se, co je třeba v jeho případě udělat pro to, aby žádost o podmíněné propuštění mohla být posouzena kladně.

Martina Tesařová

Co čekáme od umírání doma a co z toho lze přenést i do instituce

Od roku 2017 vedu v Cestě domů odlehčovací služby. Ty jsou oproti mobilní specializované paliativní péči (tedy domácímu hospici) určené nejen lidem bezprostředně v závěru života, ale též dlouhodobě nemocným. Cílem je nejen pomoci nemocným v tom, co už vzhledem ke své nemoci nezvládají sami, ale také ulevit a odlehčit pečujícím, tedy rodině či blízkým nemocného. Podpora pečujících je pro nás stejně důležitá jako samotná péče o nemocné klienty.

Vedle terénních odlehčovacích služeb, které Cesta domů poskytuje od roku 2002, provozujeme od ledna 2020 i pobytovou odlehčovací službu. Usilujeme o rodinné a domácí prostředí – máme čtyři jednolůžkové pokoje, denní režim maximálně přizpůsobujeme domácím zvyklostem klientů, návštěvy jsou bez časového omezení a s možností přespání, když se zdravotní stav klienta horší.

U klientů v závěru života se často prolínají sociální odlehčovací služby se zdravotními službami domácího hospice či ambulance podpůrné a paliativní péče. Děje se tak nejen v terénních službách, tedy doma u klientů, ale i v pobytové službě.

Jako sociální pracovnice a vedoucí služby se často setkávám s dilematem – je umírání záležitostí víc zdravotní, nebo sociální? Zdravotně – sociální propojení je zde navýsost zjevné. Rodiny mají často pocit, že každodenní přítomnost zdravotní sestry nebo lékaře umožní „lepší umírání“. Jistě je důležité medicínsky mírnit všechny obtěžující symptomy. Paliativní lékař toto může zajistit ambulantní návštěvou u pacienta, kdy instruuje rodinu, jak jednat v případě různých obtíží. Samotné provázení člověka a péče o něj v závěru života se dle mé zkušenosti leckdy obejde bez intenzivní zdravotnické intervence. Vhodné polohování, přizpůsobení příjmu tekutin a potravy stavu nemocného, zajištění pohodlného ležení, péče o hygienu apod. jsou přinejmenším stejně důležité jako podávání vhodných léků.

Co podle mé zkušenosti očekávají lidé od umírání doma

Často se v souvislosti s umíráním mluví o důstojnosti – s ní je pro mě spojené soukromí, úcta při jednání s nemocným i jeho rodinou, osobní angažovanost ve vztahu k umírajícímu i jeho rodině (cítíme, že lidem okolo na nás záleží), respekt k přáním a potřebám nemocného i jeho rodiny, také možnost zapojit se do péče o nemocného – aktivním podílením se na péči rodina obvykle lépe čelí vlastní bezmoci z umírání.

Klíčové je tišení obtěžujících symptomů, které mohou umírání provázet (typicky bolest, dušnost, neklid, nevolnost), nikdo nechce vidět své blízké v závěru života trpět, aniž by se učinilo maximum pro zmírnění utrpení.

Umírání v institucích

Výše uvedené parametry lze zajistit s vyvinutím určitého úsilí i v instituci. Kvalifikovaná zdravotnická péče přináší úlevu umírajícím a jistotu pečujícím. Profesionální pečování s osobním vztahem a zájmem o umírajícího nabízí přijetí a spolu se zajištěním potřebného soukromí vytváří pocit domova. Umožnit přítomnost rodiny či blízkých u umírajícího by mělo být samozřejmostí.

Spravedlnost jako sen o pokoji mezi lidmi: VSTUP DO TÉMATU

Adam Záborský

Ukončování bezdomovectví v Praze prakticky v pěti bodech

1. Transparentní a férová pravidla pronájmu magistrátních bytů

Pravidla pronájmu umožňují žádat o pronájem městského bytu lidem v bytové nouzi. Čím horší a delší bytová nouze je, tím je žadatel zvýhodněn bodově a tím větší šanci má získat pronájem bytu. Dříve občané v bytové nouzi nemohli žádat o pronájem kvůli příjmovému omezení. Současná pravidla tuto diskriminaci napravují. Stanovili jsme si cílové skupiny, kterým byty pronajímáme: občané v bytové nouzi, podporované profese, občané se zdravotním znevýhodněním, nízkopříjmoví senioři. V kategorii bytů pro osoby v bytové nouzi jsou také rodiny z ubytoven a azylových domů a rodiče samoživitelé. Na základě současných pravidel jsme za necelé dva roky pronajali již 350 sociálních bytů.

2. Klíčová role sociálních pracovníků a pracovníků v zabydlování

Pokud má žadatel o pronájem bytu potřebu podpory v bydlení, je navázan na sociálního pracovníka NNO. Podpora sociálního pracovníka může trvat několik měsíců, ale může být i časově neohraničená. Pro proces úspěšného zabydlení je podpora klíčová a pro jednotlivce a rodiny v bytové nouzi na území Prahy chyběla. Klasické terénní programy svou kapacitou nedostačovaly. Proto Praha jakožto kraj a správce sítě sociálních služeb vytvořila doplňkovou síť Krajské sítě sociálních služeb, jejímž prostřednictvím jsme začali financovat úvazky sociálních pracovníků poskytujících podporu k bydlení.

3. Efektivní řešení stížností a poradci pro nájemníky

Magistrátní bytový fond čítá zhruba 7200 bytů. Je proto jasné, že Odbor bytového fondu musí také řešit stížnosti na nájemníky. Po evidenci stížnosti se na daném místě provede místní šetření a na základě jeho výstupů se plánují návazné kroky. Na odboru jsou k tomu zřízeny speciální pozice poradců pro nájemníky, kteří do procesu mohou zapojit i sociální pracovníky. Ti pak se svými klienty nastavují konkrétní kroky, které by měly vést domácnost k nápravě - např. proberou s nimi možnost změny chování k sousedům či pomáhají s konkrétními úpravami bytu (pořízení odhlučňovacího koberce, výměna pokoje, polepení potrubí, apod.). V případě potřeby je možné zapojit i sociální odbor dané městské části a hledat komplexní řešení, např. dostupné služby v místě bydliště pro domácnosti, nízkoprahové kluby pro děti a mládež, komunitní akce atd. Opakované porušování nájemní smlouvy, neplacení nájmu a obtěžování sousedů netolerujeme. Bohužel se stává, že nájemníci i přes několik upozornění nadále nájemní smlouvu porušují. Ta jim je následně vypovězena a musí byt opustit. S valnou většinou nájemníků však žádné potíže nejsou.

4. Integrovaný systém řešení bytové nouze v Praze

Cílem systému je ve spolupráci s městskými částmi, neziskovým sektorem a dalšími partnery vytvořit nástroje a nastavit procesy, které povedou k ukončování bezdomovectví v širším slova smyslu. Spolu s městskými částmi proto zřizujeme kontaktní místa pro bydlení, která mají sloužit pro sběr informací o stavu bytové nouze v dané lokalitě a pro efektivní pomoc lidem v bytové nouzi. Spolu s radní hl. m. Prahy pro sociální oblast Milenou Johnovou pomáháme též návratu lidí z ústavních zařízení Prahy rozmístěných po celé republice do přirozeného prostředí, k čemuž také využíváme magistrátní bytový fond. Praha rovněž založila Fond rozvoje dostupného bydlení. Městské části mohou z prostředků fondu žádat o neinvestiční účelové dotace a pomocí peněz města rekonstruovat bytový fond či uskutečňovat novou výstavbu. Výměnou za finanční výpomoc Magistrát po dobu deseti let obsazuje část bytů svěřené městským částem svými cílovými skupinami a rozšiřuje tak svůj bytový fond.

5. Městská nájemní agentura

MNA je koncept, v jehož rámci spolupracují soukromí pronajímatelé bytů a samospráva obce. V první fázi tohoto projektu jsou byty nabídnuty především těm klientům, kteří už nepotřebují pobytovou sociální službu, ale zároveň nedosáhnou bez podpory na běžné nájemní bydlení a na magistrátní byty by čekali moc dlouho. Pro majitele bytů by mohli být bez garancí vnímání jako riziková skupina, ale se zárukami se naopak stávají atraktivními nájemci. Jde zejména o nízkopříjmové pracující, samoživitele, seniory a lidi s postižením, a také občany, kteří bydlí na ubytovnách za nevýhodných podmínek a mají vůli si najít standardní bydlení. MNA cílí především na vlastníky bytů mimo nejdražší rezidenční oblasti, protože nechceme za zajištění práva k užívání bytu platit nepřiměřené částky. Zároveň chceme, aby byty byly co nejvíce rozprostřené po městě, protože se chceme vyhnout nahromadění sociálně znevýhodněných osob v jedné lokalitě. V první fázi jsme poptávali 50 bytů. Po dvou letech fungování MNA vyhodnotíme a projekt případně rozšíříme. Ve strategii rozvoje dostupného bydlení jsme si stanovili cíl zajistit do roku 2030 prostřednictvím městské nájemní agentury 500 bytů.